

FLORENCE NIGHTINGALE*

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ

Υπό

ΜΑΡΙΑΣ Μ. ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗ

Τῆς ὑποδείξει τῆς Florence Nightingale συστηματοποιεῖται καὶ ἡ φροντίς περὶ τῆς ψυχαγωγίας τῶν στρατιωτῶν. Εἰς τὸ Σκούταρι ἤδη τὴν ἀπησχόλει πολὺ τὸ ζήτημα αὐτό, καὶ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας εἶχε κάμει ὅ,τι τῆς ἦτο δυνατὸν ὑπὸ τὰς ἐκεῖ συνθήκας καὶ μὲ τὰ μέσα τὰ ὅποια διέθετε. «Δώσατε εἰς τὸν στρατιώτην βιβλία καὶ περιοδικά, ἔγραφε ἀπὸ τότε εἰς ὅσους ἐξεφράζοντο αὐστηρῶς διὰ τὸ ἠθικὸν ἐπίπεδον τοῦ Στρατεύματος ἐν γένει, διοργανώσατε τοὺς διαλέξεις καὶ διαφόρους ἄλλας διασκεδάσεις, καὶ οὔτε θὰ σκεφθῆ πλεόν τὸ κρασί καὶ τὰ ἄτοπα γλέντια. Τὸν ὑποβάλλετε εἰς κακουχίας καὶ τὰς ὑποφέρει ἀγογγύστως, τοῦ ἐπιβάλλετε ἐργασίαν καὶ τὴν ἐκτελεῖ προθύμως· δὲν εἶναι αὐτὰ ἀποδείξεις ὅτι οἱ ἄνδρες μας εἶναι παιδιὰ πού τὰ διευθύνετε ὅπως θέλετε; Οἱ στρατῶνες πρέπει, βέβαια, νὰ ἐνθυμίζου κάπως τὸ σπίτι, πρέπει νὰ ἔχου βιβλιοθήκας καὶ ἀναγνωστήρια. Πρέπει νὰ ὑπάρχου ἰδιαιτεροὶ θάλαμοι ὅπου νὰ συγκεντρώνωνται οἱ ἄνδρες, νὰ συνομιλοῦν, νὰ διαβάζου τὴν ἔφημερίδα καὶ νὰ πίνου τὸν καφέ τους, νὰ παίζου συντροφικὰ παιγνίδια καὶ νὰ γράφου τὰ γράμματά τους». (Πρόγραμμα X.A.N.)

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς πυρετώδους αὐτῆς δράσεώς της, τὴν καταβάλλει ἡ μεγαλυτέρα λύπη τὴν ὅποιαν, ἴσως, ἐδοκίμασεν εἰς τὸν βίον της: ἀποθνήσκει ὁ στενὸς φίλος καὶ συνεργάτης της, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Sidney Herbert, καὶ μὲ τὴν τελευταίαν του πνοὴν ψιθυρίζει: «Καημένη Florence, καημένη Florence! τὸ κοινόν μας ἔργον ἀτελείωτον!»

Θὰ ἐξετάσωμεν τώρα τὴν δρᾶσιν τῆς Florence Nightingale πρὸς συστηματοποίησιν τῆς νοσηλείας ἐν γένει, ἀφοῦ εἶδα-

με τί κατῶρθωσεν εἰδικῶς εἰς τὰ στρατιωτικὰ νοσοκομεῖα. Ἴδου τί ἔγραφεν εἰς θαυμασίαν μελέτην, ἡ ὅποια ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκέψεις ἐπὶ τῆς Νοσηλευτικῆς» (καὶ εἶναι ἀναρίθμητα τὰ συγγράμματά της): «Ἡ καθημερινὴ φροντίς μεγάλου θαλάμου, δὲν λέγω καὶ ὀλοκλήρου Νοσοκομείου, ἡ γνῶσις τῶν κανόνων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, τῶν κανόνων ὑγιεινῆς εἰς τοὺς θαλάμους (καὶ οἱ θάλαμοι εἶναι ὑγιεῖνοι ἢ ἀθυγιεῖνοι, σύμφωνα ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν μόρφωσιν ἢ ἑλλειψιν μορφώσεως τῶν Ἀδελφῶν), δὲν εἶναι αὐτὰ θέματα ἀρκετὰ σημαντικὰ καὶ δύσκολα διὰ ν' ἀπαιτοῦν βαθεῖαν μελέτην καὶ τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν, τοὐλάχιστον ὅσον κάθε ἄλλη τέχνη;»

Προκαλεῖ ἡ Florence Nightingale τὸν καταρτισμὸν Κυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως καὶ ἐπεξεργασίαν τοῦ ζητήματος, καὶ πρὸ τῆς φρικτῆς πραγματικότητος ἡ ὅποια φανερόνεται, ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχου Νοσοκομεῖα εἰς τὰ ὅποια ἐνδημοῦν εἰς ἄλλα μὲν αἰ διαπυήσεις, εἰς ἄλλα πάλιν ἡ γάγγραινα ἢ τὸ ἐρυσίπελας κτλ., πρὸ τῆς ἐξακριβώσεως τῆς τρομακτικῆς, τῷ ὄντι, εἰς αὐτὰ θνησιμότητος, ἢ Ἐπιτροπῆ παρουσιάζει ὡς πόρισμα τὸ ἐρώτημα: «Ἄν τὰ μεγάλα Νοσοκομεῖα δὲν εἶναι, καὶ δὲν ἠμποροῦν παρὰ νὰ εἶναι, κέντρα μολύνσεως ἐπικίνδυνα διὰ τὴν δημόσιαν ὑγείαν».

Ἐκθέτει τότε ἐκτενῶς ἡ Florence Nightingale τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἀποψὶς αὐτῆ εἶναι ἐσφαλμένη, τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους αἱ μολύνσεις αὐταί, ὑπὸ τὰς ὑπαρχούσας συνθήκας, ἐξαπλοῦνται, καὶ ἐκθέτει ἐν ταῖς ἐλαχίσταις λεπτομερείαις τὰς ἀνάγκας μεταρρυθμίσεων εἰς τὰ κτίρια, εἰς τὰ ἐπιπλα καὶ σκευή, εἰς τὸ νοσοκομειακὸν ὕλικόν.

Μᾶς φαίνεται ἴσως παράδοξον σήμερον, ἐν τούτοις ἠναγκάσθη ν' ἀγωνισθῆ μὲ πει-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους.

σμα και ἐπιμονὴν διὰ νὰ πείσῃ τόσον τοὺς ἰατροὺς, ὅσον και ἐν γένει τὰς ἀρμοδίαις Ἀρχὰς ὅτι ὁ καθαρὸς ἀήρ, τὰ ἀνοικτὰ παράθυρα, τὸ φῶς, ὁ ἥλιος, εἶναι οἱ κυριώτεροι παράγοντες τῆς υγείας. Τὸ φῶς και ὁ ἀέρας ἐθεωροῦντο βλαβερά διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, και ὅταν ὑπῆρχαν παράθυρα εἰς τοὺς θαλάμους, ἢ τὰ ἔφραζαν με σανίδες ἢ τὰ ἔκλειαν με χονδρά παραπετάσματα. Και σιγά-σιγά ἐπιβάλλει τὰς ἀρχὰς τῆς, και γίνεται ζωηρὰ κίνησις, ὅχι μόνον μέσα εἰς τὸ Λονδίον και εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἀγγλίας, ἀλλὰ και εἰς ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη, τὰ ὅποια εὐρίσκονται εἰς συνεχῆ συνεννόησιν μαζὶ τῆς, ἀνταγωνιζόμενα εἰς μίαν τεραστίαν προσπάθεια διὰ νὰ βελτιώσουν τὴν κατάστασιν τῶν νοσοκομείων των.

Τέλος πραγματοποιεῖται τὸ ὄνειρόν τῆς, και τὴν 24ην Ἰουνίου τοῦ 1860 γράφει ὁ Τύπος: «Εἶναι σήμερον μεγάλη, ἱστορικὴ ἡμέρα τοῦ 19ου αἰῶνος: Κηρύσσεται ἡ ἐναρξὶς τῆς Σχολῆς Νοσοκόμεων Nightingale εἰς τὸ Νοσοκομεῖον τοῦ Ἀγίου Θωμᾶ». Εἶχαμε ἰδεῖ προηγουμένως πῶς εἶχε διενεργηθῆ ὁ ἔρανος με τὸν σκοπὸν αὐτόν, ὡς δεῦγμα εὐγνωμοσύνης τοῦ Ἀγγλικοῦ Ἔθνους πρὸς τὴν μεγάλην ἡρωίδα τῆς Κριμαϊκῆς ἐκστρατείας. Ἡ βραδύτης εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ συλλεγέντος ποσοῦ, και ἡ τελικὴ τῆς ἀπόφασις νὰ μὴ ἰδρῦσῃ ἰδίαν Σχολὴν με πρότυπον νοσοκομεῖον προῆλθεν ἀναγκαστικῶς λόγω τοῦ κλονισμοῦ τῆς υγείας τῆς και εὐρέθῃ τέλος εἰς τὴν σκληρὰν ἀνάγκην νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν πραγματικότητα: δὲν τῆς ἦτο δυνατόν νὰ ἐργασθῆ ἢ ἰδίᾳ, ν' ἀναλάβῃ ἢ ἰδίᾳ τὴν διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς, ὅπως ἦτο τὸ ὄνειρόν τῆς, και προσκολλᾶ τὴν Σχολὴν εἰς τὸν καλύτερον ὑπάρχοντα ὀργανισμόν, τὸ Νοσοκομεῖον τοῦ Ἀγίου Θωμᾶ. Τὸ Νοσοκομεῖον, κατὰ τὰ συμφωνημένα, θὰ παρεῖχε τὰς εὐκολίας διὰ τὴν πρακτικὴν ἐξάσκησιν τῶν μαθητριῶν, και διὰ τῆς δωρεᾶς Nightingale θὰ ἐπληρώνοντο αἱ δαπάναι και οἱ μισθοὶ τῶν Ἀδελφῶν. Ἐγγράφονται, κατόπιν ἐκκλήσεως διὰ τοῦ Τύπου, δεκαπέντε μαθήτρια. Ἔτσι ἐσχηματίσθη, κατόπιν πολὺ μεγάλης προκαταρκτικῆς μελέτης, ὁ πολὺ μικρὸς πυρῆν, ἀπὸ τὸν ὅποιον

ἐβλάστησαν κατόπιν ὅλαι αἱ καλαὶ σημεριναὶ σχολαί. Μέρος τῆς δωρεᾶς Nightingale διέθεσεν ἢ ἰδίᾳ ὀλίγον ἀργότερα πρὸς τὸν σκοπὸν ἐπιστημονικῆς μορφώσεως μαιῶν, εἰς σχολὴν τὴν ὅποιαν ἐπίσης προσεκόλλησεν εἰς ἡδὴ ὑπάρχοντα ὀργανισμόν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν γωστίης τῆς, ἀρτίως μορφωμένης Προϊσταμένης. Εἶναι ἀφάνταστος ἡ θνησιμότης ἢ ὅποια ὑπῆρχε τότε μεταξὺ τῶν λεχωίδων. Ὁ ἐπιλόχειος πυρετὸς ἐθέριζε χιλιάδας γυναικῶν ἐτησίως, ἢ Florence Nightingale ὅμως κατάρθρωσε νὰ θέσῃ φραγμὸν και εἰς τὸ αἶσχος αὐτό.

Δύο ἦσαν αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ σχεδίου Σχολῆς Nightingale: α) ὅτι αἱ νοσοκόμοι πρέπει νὰ ἀποκτοῦν τὴν τεχνικὴν των μορφωσιν ἐντὸς νοσοκομείων ἰδιαιτέρως ὀργανωμένων διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν, β) ὅτι πρέπει αἱ μαθήτρια νὰ εἶναι οἰκότροφοι τῆς Σχολῆς, νὰ ζοῦν ἐντὸς περιβάλλοντος ἀρμόζοντος και καταλλήλου διὰ νὰ σχηματισθῆ ὁ χαρακτήρ των, διὰ ν' ἀντιληφθοῦν τὰς ἠθικὰς των ὑποχρεώσεις και νὰ συνηθίσουν τὸ πνεῦμα τῆς πειθαρχίας.

Αἱ μαθήτρια ἀκολουθοῦν θεωρητικὰ μαθήματα και ἐξασκοῦνται εἰς τοὺς θαλάμους ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς Προϊσταμένης τῶν Ἀδελφῶν, ὡς και τῶν ἰατρῶν.

Ἡ Florence Nightingale, καταδικασμένη νὰ μένῃ περιορισμένη εἰς τὸ σπίτι τῆς, δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἐπιβλέπῃ αὐτοπροσώπως τὴν Σχολὴν, ἀλλὰ τῆς ὑποβάλλεται καθημερινῶς ἀκριβῆς λογοδοσία, και μακρόθεν διευθύνει τὰ πάντα. Τὸ ἔργον εὐδοκιμεῖ, και ὀλονὲν αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν μορφωμένων Ἀδελφῶν, αἱ ὅποια, ἀποστελλόμεναι εἰς τὰ διάφορα Νοσοκομεῖα, διαδίδουν παντοῦ τὸ πνεῦμα τῆς Σχολῆς Nightingale. Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς διὰ τὸ ἔργον και διὰ τὰ παιδιὰ τῆς οὐδὲ ἐπὶ στιγμήν ἐλαττοῦται, με ὅλα ὅσα ὑποφέρει· ζῆ ζωὴν ἐρημίτου και δέχεται ἀπολειστικῶς μόνον ὅσους ἔχουν πραγματικὴν ἀνάγκην νὰ τὴν βλέπουν διὰ νὰ συνεννοοῦνται διὰ τὰ ἔργα τὰ ὅποια ἔχει δημιουργήσει.

Ἀπὸ παντοῦ τῆς γράφουν: «Μεταρρυθμίζομεν τὰ νοσοκομεῖα μας σύμφωνα με τὰς οδηγίας ποῦ μᾶς ἐδώσατε, ἀλλὰ δὲν θὰ ἤμπορέσουν νὰ λειτουργήσουν καλὰ ἂν δὲν

μᾶς ἀποστείλετε ἑπαρκῆ ἀριθμὸν μορφωμένων Ἀδελφῶν τῆς Σχολῆς σας». Καὶ ἀπαντᾷ: «Θὰ κάμω ὅ,τι εἶναι δυνατόν διὰ νὰ σᾶς στείλω καλὰς Ἀδελφάς, ἀλλὰ θέλω πρῶτα νὰ βεβαιωθῶ ὅτι τὰ κτίριά σας ἐκπληροῦν τοὺς ὄρους τῆς ὑγιεινῆς». Καὶ γράφει, γράφει συνεχῶς καὶ παντοῦ διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ γυναικας ὠρίμου ἡλικίας καὶ καλῆς κοινωνικῆς τάξεως, μὲ γενικὴν μὀρφωσιν καὶ ἀνατροφῆν, νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Σχολήν, διότι ὁλονέν παρουσιάζεται μεγαλυτέρα ἀνάγκη νὰ παρέχῃ αὕτη Προϊσταμένης Ἀδελφάς ὅπως ἀποστέλλωνται εἰς τὰ διάφορα νοσοκομεῖα ὡς Διευθύντρια καὶ ἀναδιοργανωταί.

Εἶναι ἡ Florence Nightingale ἡ πραγματικὴ Μητέρα ὄλων τῶν Ἀδελφῶν. Τὰς δέχεται οἰανδῆποτε ὥραν τῆς ἡμέρας, διὰ νὰ ὀμιλῇ μαζί τους, νὰ τὰς συμβουλευῇ, νὰ τὰς ὀδηγῇ, νὰ τὰς παρηγορῇ καὶ νὰ τοὺς δίδῃ θάρρος ὁσάκις αἰσθάνεται ὅτι ἕνας καλὸς λόγος ἡμπορεῖ νὰ τοὺς κάμῃ καλῶ. «Ἐπέστρεφαν πάντοτε, γράφει μία Προϊσταμένη, ἀστράπτουσαι ἀπὸ ἐνθουσιασμόν, γεμᾶτες ἀγάπην καὶ θάρρος διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου των. Ὅλαι ἡσθάνοντο ἑαυτὰς καλυτέρας καὶ δυνατωτέρας ὅταν ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ γραφεῖον τῆς».

Ἐπιπλήττει ὁσάκις αἰσθάνεται ὅτι εἶναι ἀνάγκη. Γράφει εἰς μίαν Ἀδελφὴν, πού τῆς ἐξέφραζε παράπονά διὰ τὴν συμπεριφορὰν κάποιας ἀνωτέρας Ἀρχῆς: «Φαντάζεσαι ὅτι θὰ εἶχα ἐπιτύχει εἰς τὸ ἔργον μου ἂν κάθε τόσο εἶχα φέροι ἀντιρρήσεις, εἶχα ἐναντιωθῆ, ἢ εἶχα ἐκδηλώσει δυσθυμίαν; Ἡνέχθη καὶ ν' ἀποκλεισθῶ ἀκόμη ἀπὸ νοσοκομεῖα εἰς τὰ ὅποια μὲ εἶχε διατάζει νὰ παρουσιασθῶ ὁ Ἀρχιστράτηγος. Ἡναγκάστην κάποτε νὰ μείνω μέχρι νυκτὸς ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν πόρταν, μέσα εἰς τὰ χιόνια μου συνέβη νὰ μοῦ ἀρνηθῶν μερίδας συσσιτίου ἐπὶ δέκα ὀλοκλήρους ἡμέρας, ἐνίοτε δι' Ἀδελφάς τὰς ὁποίας εἶχα φέροι μαζί μου συνεπεῖα ἀνωτέρας διαταγῆς. Καὶ συμμορφούμενη πρὸς ὅλα, καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἤμουν πάλιν στενῆς συνεργάτις τῶν Ἀρχῶν πού εἶχαν διαπράξει αὐτὰ, ἀδιαφοροῦσα διὰ τὰ περασμένα ἐπεισόδια χάριν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ γενικοῦ σκοποῦ. Ξεύρω

καλὰ ὅτι ἔχεις ὑψηλὰ καὶ εὐγενῆ αἰσθηματα, εἰδ' ἄλλως δὲν θὰ σοῦ ἔγραφα ἔτσι. Ἀλλὰ τὸ ἐπαναστατικὸ, ἀνταρτικὸ μυαλό σου πού ἐκδηλοῦται κάποτε καὶ μὲ τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις κάμεις τόσοσιν θαυμασίαν ἐργασίαν καὶ κάμεις τόσοσιν καλὰ, θὰ σὲ ἐδυσκόλευε μόνον, ἂν τυχὸν σὲ ἐκυρίευε, εἰς τὸ ἔργον σου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι εἶσαι τελείως ἀφωσιωμένη». Ἔτσι ἤξευρε νὰ εἰσχωρῇ εἰς τὴν ψυχὴν ὅσον ἀγαποῦσε, καὶ σὰν καλὸς ἄγγελος νὰ θεραπεύῃ ὅλας τὰς ἀδυναμίας τῶν Ἀδελφῶν.

Τὸ 1871 τὸ Νοσοκομεῖον τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ μεταφέρεται ἀπὸ τὸ παλαιὸν κτίριον εἰς νέον, τοῦ ὁποίου τὸν θεμέλιον λίθον εἶχε θέσει ἡ βασίλισσα Βικτωρία τὸ 1868. Νέας προσπαθείας, διπλασίους κόπους καταβάλλει ἡ Florence Nightingale διὰ νὰ ἀνυψώσῃ ἀκόμη τὸ τεχνικὸν καὶ ψυχικὸν ἐπίπεδον τῶν Ἀδελφῶν, τώρα ὅπου τὸ μέγαλοπρεπὲς νέον κτίριον δὲν προβάλλει πλέον κανὲν ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀνελλιπῆ μὀρφωσιν, παράστασιν καὶ λειτουργίαν τοῦ Σώματος.

Ἡ διαμονὴ εἶναι ἄνετος καὶ εὐχάριστος, αἱ τάξεις τέλειαι, τὰ ὄργανα τῆς διδασκαλίας πλήρη, τὸ νοσοκομειακὸν ὕλικὸν πλούσιον, καὶ παρὰ τὴν Προϊσταμένην Ἀδελφὴν Διευθύντριαν τοῦ Νοσοκομείου, διορίζεται Βοηθὸς τῆς Προϊσταμένης, ἡ Home Sister, Ἀδελφὴ τοῦ Σπιτιοῦ, ἡ ὁποία ἔχει κύριον ἔργον νὰ παρακολουθῇ μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς μαθητριάς, νὰ μεριμνᾷ τόσοσιν διὰ τὴν σωματικὴν ὅσον καὶ διὰ τὴν ψυχικὴν τους υγείαν, νὰ τὰς κάμῃ νὰ ζοῦν μέσα εἰς ἀτμοσφαῖραν οἰκογενειακὴν.

Συναίσθάνεται πολὺ βαθιὰ ἡ Florence Nightingale τὴν καταδίκην τῆς νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ διευθύνῃ ὅλα μόνη τῆς: «Εἶχα συνηθίσει, λέγει, νὰ καθοδηγῶ τοὺς ἄλλους μόνον μὲ τὸ παράδειγμα πού τοὺς ἐδίδα ἢ ἴδια μὲ τὴν ἐργασίαν μου, καὶ μοῦ εἶναι πάρα πολὺ σκληρὸν νὰ τοὺς δίδω συμβουλὰς μόνον, μὲ τὰ λόγια καὶ τὰ γραψίματα μου. Πολὺ φρικτότερον ἀπὸ τοῦ νὰ σὲ ἐξουδετερώνῃ ὁ θάνατος εἶναι νὰ σὲ ἐκμηδενίσῃ ἡ ζωῆ, ὅταν σὲ καταδικάζῃ νὰ ζῆς εἰς τὴν κατάστασιν πού εἶμαι.»

(Τὸ τέλος εἰς τὸ ἐρχόμενον)